

UBACIVANJE JAČIH SNAGA KoV MOREM U OPERATIVNO-TAKTIČKU DUBINU

Ubacivanje jačih snaga KoV morem u operativno-taktičku dubinu primorskog krila neprijateljevog fronta predstavlja zajedničko dejstvo operativno-taktičkog karaktera KoV, RM i RV na primorskom dijelu vojišta.¹ Pod pojmom jačih snaga KoV koje se mogu upotrijebiti na ovakav način, podrazumijevamo snage od puka — brigade sa odgovarajućim ojačanjima, do divizijske taktičke grupe, a u izuzetno povoljnim uslovima i ojačane divizije.

Mogućnost izvođenja i uspjeh ovakvog dejstva zavisiće — pored povoljne opšte operativno-strategijske situacije na lokalnom ratištu i operativno-taktičke situacije na primorskom krilu — u prvom redu, od odnosa snaga na moru, sposobnosti pomorskih snaga da izvrše veliki i složen dio radnji, mjera i dejstava, počev od priprema i ukrcavanja, do iskrcavanja jedinica KoV koje se ubacuju.

U ovom članku će se razmatrati osnovni operativno-taktički uslovi, ciljevi i opravdanost, kao i neki najbitniji problemi izvođenja ovakvih dejstava, s tim da se teorijski osvijetle neka bitna pitanja zajedničkih dejstava, prvenstveno sa stanovišta učešća i uloge pomorskih snaga.

OPERATIVNO-TAKTIČKI USLOVI, CILJEVI I OPRAVDANOST UBACIVANJA MOREM

U ovom razmatranju poći ćemo od slijedećih pretpostavki: da dejstvo izvodi relativno mala ratna mornarica; da je zemlja bila žrtva iznenadne oružane agresije koja je izvršena u okviru opšteg svjetskog sukoba, u kome su, od samog početka, upotrebljena sva savremena tehnička sredstva i naoružanje.

Navedene pretpostavke su teorijski moguće s obzirom na savremenu konstelaciju snaga i vojno-političku situaciju u svijetu. Ovo je jedna od najtežih (iako ne mora biti najvjerovatnija) situacija za zemlju koja je žrtva agresije, posebno u početnim operacijama. U takvim uslovima, do ofanzivnih dejstava većeg značaja — u okviru kojih bi se jače snage KoV ubacivale morem u operativnu dubinu fronta protivnika (koji je izvršio dublji prodor u zemlju branioca) — teško može doći. Izvođenje ovakvih dejstava najvjerovatnije bi bilo nemoguće, vrlo rizično i operativno-taktički neopravdano sve dok zemlja ne uspije da odoli prvom naletu agresije, stvori postepeno uslove za preuzimanje inicijative i većih ofanzivnih poduhvata na kopnu.

¹ Kompleksnije razmatranje o mogućnim dejstvima snaga RM vidi u članku *„Uloga i zadaci mornaričkih snaga u napadnoj operaciji armije na primorskom krilu“* (Vojno delo 3/65).

Agresor će, upotrebom vrlo jakih snaga uz snažnu podršku RM i RV, nastojati da u prvim naletima što brže i upornije nastupa kopnom. Pored toga, težiće da zauzme otoke i proširi operacijsku osnovicu i za svoju RM na zauzetoj obali. Nastojaće, također, da avijacijom i projektilima što brže i više razruši operativnu osnovicu RM, da dezorganizuje dejstva pomorskih snaga, da im u početku nanese što veće gubitke, onemogućući osnovno i dopunsko uređivanje vojišta, mobilizacijska i druga prevoženja, taktičku dislokaciju remontnih kapaciteta, kao i eventualno izvlačenje žive sile, sredstava i materijala ispred nalleta njegovih armija sa odsječenih i ugroženih otoka i obale.

Razumljivo je da će oružane snage u cjelini, pa i RM, u takvoj situaciji činiti sve da onemoguće agresora u postizanju navedenih ciljeva, da izvrše primarne zadatke, prvenstveno zaštitnog i opšteodbrambenog karaktera i da, istovremeno, u tim složenim uslovima odbrane na kopnu i moru sačuvaju što veće efektivne za dalje vođenje rata i stvore uslove za angažovanje cjelokupnog odbrambenog potencijala zemlje radi preuzimanja inicijative od agresora.²

Sličnih situacija je bilo u istoriji ratova, posebno u toku II svjetskog rata. Na primjer, nastupanje njemačkih armija duž baltičkih obala ka Finskom zaljevu i Lenjingradu, ili duž obala Crnog mora, kao i Romelove armije uz obale Sredozemnog mora prema Egiptu. Međutim, nema primjera da je strana koja se povlačila i branila pred najezdom nadmoćnijeg agresora, mogla brzo da organizuje protuudare, u okviru kojih bi se izvodila i veća združena dejstva na primorskom krilu. Činjeni su ogromni naponi da se ofanziva napadača što više uspori i paralise, kako bi se uspostavila globalna operativno-strategijska ravnoteža. Tek kada su snage KoV preuzimale opštu ili djelimičnu operativnu inicijativu na primorskom frontu, dolazilo je do odgovarajućih ofanzivnih združenih poduhvata i na moru.

Svakako da bi silina udara i dinamika dejstava agresora u eventualnom ratu bile neuporedivo veće, srazmjerno tehnicu kojom bi raspolagao i njenom uticaju na borbena dejstva. I fizionomija odbrane bi bila drukčija. Ona bi se, također, koristila novim borbenim sredstvima, što omogućuje izvođenje aktivnih dejstava kojima branilac može da nanosi teške gubitke napadaču, čak i u njegovoj strategijskoj dubini i dok je još nadmoćan na svim frontovima. Realno je očekivati da će zemlja koja bi vodila pravedan odbrambeni rat (pogotovu sa društvenim sistemom koji nije razdiran klasnim, nacionalnim i drugim suprotnostima, ekonomskim i političkim krizama) nastojati da, ni za kraće vrijeme, ne ostavi agresoru prazan operativni prostor na kopnu, ni na morskoj obali i otocima. RM će, svakako, nastojati da jednim dijelom snaga od prvog dana neprijateljstava (npr. podmornicama, raketnim brodovima, avijacijom, diverzantima i sl.) preduzima aktivna dejstva, a ofanzivna dejstva treba da narastaju u mjeri u kojoj silina udara i tempo napredovanja agresora budu slabiji. Težiće, također, da na moru organizuje svojevrsnu odbranu ešeloniranu po dubini, počev od najvećeg radijusa dejstva odgovarajućih snaga i sredstava do prilaza sop-

² Ovo »sačuvaju« ne treba shvatiti kao neangažovanje i pasivnost, nego kao takvu aktivnost koja će omogućiti izvršavanje osnovnih zadataka, ali ne i uzaludno pokušavanje da se agresor po svaku cijenu u prvom naletu razbije.

stvenoj obali. Korišćenjem minimalnih taktičkih uslova nastojaće da smjelim dejstvima manjih snaga ometa i sprečava saobraćaj, izvodi diverzije, prepade, manje diverzantske i prepadne desante, odnosno ubacivanja u raspored protivnika na otocima i obali.

Kad se radi o složenim zajedničkim dejstvima (kao što su veći desanti ili ubacivanje jačih snaga KoV u operativni raspored protivnika), onda se, sa već dosta poznatih i ubjedljivih argumenata o efikasnosti novog naoružanja, može tvrditi da bi uslovi bili znatno teži nego u prošlom ratu. Isto tako rizik prilikom pokreta morem bio bi veći, a uslovi baziranja, zaštite žive sile i tehnike, popune, obnavljanja i remontiranja pomorskih snaga veoma složeni.

Što se tiče operativno-taktičke situacije na pomorskom vojištu, izvođenje ovakvog manevra morem može doći u obzir tek kada se stvore uslovi za ubacivanje preko pojedinih odsjeka obale ili većih otoka (odnosno prebacivanje obala — otok — obala), bez borbe za obalni rub. To su dijelovi obale koje neprijatelj slabo ili povremeno uopšte ne kontroliše (tzv. »mrtvi« sektori). Ukoliko ne bi postojali ovakvi uslovi ne bi se radilo o ubacivanju već bi to bio desant za čije je izvođenje (za jednake ili manje taktičko-operativne efekte) potrebno mnogo više snaga i mnogo veći rizik.

Za ubacivanje su, dakle, potrebni takvi uslovi da pomorske snage (u određenom periodu) mogu izvršiti prevoženje i obezbjeđenje, bez velikog rizika koji ne bi bio srazmjeran značaju ovakvog poduhvata i efektu predstojećih dejstava. To nikako ne znači da se mora postići opšta prevlast, već takvo taktičko preimućstvo koje proističe iz konkretnog rasporeda i angažovanja snaga protivnika na drugim zadacima, korišćenja geografskih i vremenskih pogodnosti i izvršenja zadataka u kratkom vremenu. Što se tiče uslova na kopnu, treba da su takvi da na priobalnom pojasu ili otocima omoguće adekvatan operativno-taktički efekat dejstava ubačenih snaga (samostalno ili u sadejstvu sa partizanskim snagama). To znači da bi jače snage KoV trebalo ubaciti morem samo u takvim uslovima kada njihov uticaj na dejstva i uspjeh operativnih jedinica s fronta potpuno opravdava organizovanje i preduzimanje ovako složenog i uvijek rizičnog manevra.

Kako i kada se konkretno takvi uslovi mogu stvoriti na primorskom krilu, nemoguće je odgovoriti. To će biti uslovljeno nizom faktora koji bi proizašli iz konstelacije i odnosa snaga — ne samo između neposredno zaraćenih strana na određenom lokalnom ratištu i primorskom vojištu, nego između agresorske i odbrambene koalicije zemalja uopšte i njihovih oružanih snaga u cjelini.

Međutim, teorijske analize i određena iskustva iz prošlosti ukazuju na neke neizbježne slabosti agresora, pod uslovom da se napadnuta zemlja adekvatno organizuje i pripremi za odbranu. Svaki agresor, kada u početnim operacijama, pa i na primorskom krilu, postigne djelimičan ili potpun operativni cilj, biće relativno oslabljen na moru,³ a također će biti primoran da se »razvuče« po dubini i »razvije« u širinu na kopnu, obali i otocima. Ovo pogotovo ako je invaziju izvršio na vrlo

³ Zbog gubitaka koje će pretrpjeti, nemogućnosti stalnog naprezanja, potrebe za opravdanim angažovanjem na drugim stranama, zbog teškoća oko popune i znavljanja.

razuđenom otočnom i obalnom dijelu primorskog vojišta. Agresor to mora činiti zbog neminovne logike razvoja vojne i političke situacije u kojoj će se naći u realizaciji svojih ciljeva u ratu. On se ne može i neće dobrovoljno zaustaviti i zadovoljiti postignutim djelimičnim uspjehom. Agresor mora nastojati da održi i pripremi nova ofanzivna dejstva da bi postigao stratezijski cilj u cjelini, a istovremeno da bi »normalizirao okupacioni režim« na zauzetom dijelu teritorije napadnute zemlje i organizirao i stalno obezbjeđivao linije snabdijevanja itd.

Otuda izgleda sasvim realna pretpostavka da će, produženjem rata, agresoru sve više nedostajati žive sile za sve navedene i druge zadatke koje nikako ne može »reducirati«. U takvoj situaciji neće moći da konstantno drži jake snage na svim dijelovima privremeno zauzete obale i otoka i da organizuje odbranu relativno dugih obala razuđenog područja. Što se agresor više udaljava od svoje operacijske osnovice i troši snage za ofanzivna dejstva duž primorskog vojišta, više će dolaziti u dilemu — ili da se razvuče na zauzetoj obali, da je kontroliše i brani svuda, a samim time nigdje solidno, ili da se ograniči da jačim snagama brani samo najvažnije punktove (baze, saobraćajne čvorove i dr.) i tako ostavi velike nebranjene (»prazne«) međuprostore.⁴

U takvoj operativno-taktičkoj situaciji, koja može nastati ranije ili kasnije, stvaraju se sve povoljniji uslovi za raznovrsna aktivna dejstva na moru, obali i otocima, među kojima i veća — kao što je ubacivanje jačih snaga KoV u operativnu dubinu protivnika. Pri ovome je razumljivo što se polazi od realne pretpostavke: da je zemlja koja se brani uspjela zadržati manji ili veći dio operacijske osnovice na obali i određene efektive ratne i transportne flote, koji će moći da izvrše određene zadatke ofanzivnog karaktera, samostalno i u sadejstvu sa snagama KoV i RV.

Što se tiče operativno-taktičkih ciljeva ovakvog dejstva, oni su u osnovi isti ili slični većem pomorskom ili kombinovanom pomorsko-vazdušnom desantu. Potreba i operativna opravdanost ovakvog manevra najvjerovatnije će se pokazati u napadnoj operaciji armije na primorskom frontu. On treba da obezbijedi tempo napredovanja i brzi uspjeh glavnih snaga na drugim pravcima.

Operativno-taktički zadaci snaga koje se ubacuju morem mogu biti: zauzimanje većeg (ili grupe manjih) otoka koji može biti od bitnijeg značaja za predstojeća dejstva i poslužiti kao osnovica za sukcesivno ubacivanje snaga na najbliže kopno; zauzimanje važnijih komunikacijskih čvorova ili prirodnih položaja sa kojih se može spriječiti

⁴ U sličnoj situaciji su se našle njemačke okupacione snage na našoj obali i otocima krajem 1943. god. Zbog toga je tokom 1944. god. našim snagama, s operativne osnovice na Visu i naslonom na saveznike, bilo moguće da se iskrcavaju na nebranjeni dio obale skoro na svakom otoku i na velikim »praznim« prostorima na obali. Ako se analiziraju uslovi i način iskrcavanja na obalu, dejstva naših snaga s Visa bila su mnogo više ubacivanje nego desanti. Da bi agresor efikasno okupirao, na primjer, otoke i obalni rub srednjeg i sjevernog dijela istočne obale Jadrana, trebalo bi mu, prema proračunima na osnovu iskustava iz NOR-a, oko 5 dobro opremljenih divizija. Međutim, da bi mogao da kontroliše i brzo interveniše na tako razuđenoj obali protiv jačeg desanta ili ubačenih snaga trebalo bi mu najmanje tri puta toliko snaga, zbog teškoća u manevru, dužine obala i drugih okolnosti — naravno, pod uslovom da se postojeće stanovništvo adekvatno organizuje za oružani otpor i osloni na dio slobodne teritorije i odgovarajuću pomoć (uticaj) oružanih snaga.

pokret rezervi, dovlačenje novih snaga na front i snabdijevanje, odnosno s kojih se može izvršiti napad na rezerve, položaje u pozadini, napad na sistem snabdjevačkih linija, na položaje i uporišta operativnih komandi, lansirne uređaje i druga vatrena sredstva za podršku fronta, itd. Na taj način bi ubačene snage, najčešće u sadejstvu sa partizanskim jedinicama, uz istovremeno angažovanje glavnih snaga s fronta, mogle ostvariti vrlo veliki utjecaj na cijepanje i slamanje neprijateljskog borbenog rasporeda, odsijecanje i uništavanje njegovih snaga. One bi imale vrlo važnu ulogu u preuzimanju inicijative i razvijanju zamaha ofanzivnih dejstava na širem ili cijelom dijelu primorskog fronta. Veličina ubačenih snaga, za svaki slučaj, treba da je adekvatna postavljenom zadatku i uslovima za njegovo izvršenje.

Na osnovu ovog razmatranja opravdano se mogu postaviti slijedeća pitanja: mogu li navedene zadatke ostvariti partizanske jedinice u pozadini protivnika, uz (eventualno) ubacivanje manjih snaga s fronta i snabdijevanje vazдушnim putem; da li je to lakše i ekonomičnije nego ovako specijalno organizovan zaobilazni manevar koji postavlja vrlo složene zadatke pred RM i RV i predstavlja rizik koji je velik pri svakom pokretu trupa preko mora. Na ovo pitanje se može dati sasvim određen odgovor: kada i gdje god takav zadatak mogu izvršiti partizanske jedinice (bilo da već uspješno dejstvuju na tom području ili postoje uslovi da se brzo prebace i koncentrišu potrebne snage), treba ga njima povjeriti.

Međutim, realno je očekivati da pomenute zadatke, partizanske jedinice u svim situacijama neće moći da izvrše, ili ne bar u cjelini i efikasno. Zbog nepovoljnog odnosa snaga i stanja prevlasti u vazduhu, vertikalni manevar i pojačanje partizanskih snaga na određenim područjima često neće biti mogućni. Da bi se navedeni ciljevi postigli biće potrebno ojačati partizanske jedinice ubacivanjem snaga s fronta, što u uslovima dejstava na primorskom krilu može biti najpogodnije baš morskim putem. Može doći i do takvih situacija da na operativnom području — gdje je nužno ili korisno da se, u određenom vremenskom razmaku, nađu odgovarajuće snage — nema ili se ne mogu privući partizanske jedinice. Razlozi mogu biti raznovrsni: karakter operativnog prostora; nepovoljni uslovi sadejstva i zadržavanje partizanskih jedinica (veća komunikativnost i dr.); zauzetost partizanskih jedinica dejstvima na drugim sektorima; angažovanost usled lokalnih akcija »čišćenja« koje će agresor povremeno preduzimati radi obezbjeđivanja svoje pozadine, itd. Takvih primjera imali smo dosta u toku NOR-a. Angažovanje protivnika na jednom, omogućavalo je ubacivanje naših snaga na drugom ili posijedanje već »očišćenog« područja.

Može biti takav slučaj da se na većem otoku (ili skupini otoka), na koji treba ubaciti naše jedinice, nisu mogle formirati ni održati veće partizanske snage, jer taj otok služi neprijatelju kao čvrst oslonac da s mora pothranjuje primorski front. Međutim, baš zauzimanjem takvog otoka (ili skupine otoka) stvorili bi se povoljni uslovi za novosukcesivno prebacivanje i ubacivanje na susjedne obale, za dalji razvoj napadnih dejstava.⁵

⁵ Sličnu situaciju smo imali sa Cresom i Lošinjom u završnim operacijama IV armije u proljeće 1945. godine.

Cilj ubacivanja jačih snaga KoV morem na određenu teritoriju, u nešto veću dubinu fronta, može da bude i stvaranje uslova za napad ili odbranu u operativnoj dubini protivničke armije. Veći uspjeh će se u ovom slučaju ostvariti ako se spoje ubačene snage s jačim partizanskim jedinicama koje tamo već djeluju. Na takav način se stvara nov i povoljan odnos za uspješna aktivna dejstva naših snaga u operativnoj dubini protivnika koji je prisiljen da vodi borbu u uslovima »obrnuto fronta«.

Uz postojanje operativno-taktičkih uslova i pomorskih snaga, more pruža izvanredne uslove za brz i uspješan manevr.⁶ Ubacivanje, »provlačenje« ili bilo koji sličan manevr kopnom bili bi mnogo sporiji, tražili bi više napora (marševi) i gubitaka. Često bi se takav zadatak morao da izvršava i pod borbom, »probijanjem« određenog dijela fronta.

NEKI OSNOVNI PROBLEMI UBACIVANJA

Problemi koje treba riješiti pri ubacivanju snaga KoV morem vrlo su slični, a neki skoro isti kao pri izvođenju pomorskog desanta. Osnovna i bitna razlika je u tome što se, prilikom ubacivanja, u fazi iskrcavanja izbjegava borba za obalni rub.⁷

Kod desanta to je najteža i najkritičnija faza, za koju je potrebna i posebna organizacija, specijalizovane snage za raščišćavanje prepreka u moru i borbu za mostobran, posebna podrška s mora i iz vazduha ili kombinovanje pomorskog i helikopterskog, odnosno vazdušnog desanta. U desantu se snage prvog ešelona (najčešće mornaričko-desantna pješadija) moraju odlučno angažovati za mostobran na obalnom rubu radi stvaranja uslova za iskrcavanje ostalih snaga koje treba da izvršavaju naredni zadatak od mostobrana ka unutrašnjosti.

Za razliku od ovakvog dejstva, ubačene jedinice treba da bez borbe, neistrošene, dođu na obalu i da poslije sređivanja i pripreme stupe u borbu prema utvrđenom planu i tako ostvare inicijativu i prednost. Otuda, kad god postoje realni uslovi, opravdano je koristiti ubacivanje snaga.

Pred svakom komandom koja planira ubacivanje snaga i jedinicama koje ga izvode stajaće uvijek nekoliko krupnih problema, či-

⁶ Poučan je primjer hitnog prebacivanja 26. divizije, 19. divizije (bez dvije brigade), tenkovske i artiljerijske brigade sa područja sjeverne Dalmacije u regije Imotskog i Vrgorca. Preko malih luka Makarskog primorja, 8. korpus je uz pomoć mornarice NOV u toku tri noći (od 31. januara do 3. februara 1945) uspio da koncentriše snage za mostarsku operaciju. Poslije završetka operacije ove jedinice su vraćene morem na prvobitnu operacijsku osnovicu radi učešća u završnim operacijama. Tom prilikom je mornarica NOV, vrlo skromnim sredstvima, prebacila u oba pravca oko 28.000 ljudi, 3.500 konja, 285 raznih kola i 2.435 tona municije i druge ratne opreme. (*Oslobodilački rat naroda Jugoslavije*, VII, knjiga II, str. 525; Vasiljević, *Dejstva na Jadranu*, Vojnoizdavački zavod JNA »Vojno delo«, Beograd, 1957., str. 211).

⁷ Ovo ne treba doslovno shvatiti, jer se ubacivanje može vršiti i na djelimično kontrolisanu obalu, uz eventualno manji otpor na pojedinim mjestima iskrcavanja, koji treba slomiti posebnim snagama, prvenstveno napadom partizanskih jedinica iz pozadine. Podrazumijeva se da obala nije utvrđena ni organizovana za PDO, da se može izbjeći intervencija neprijatelja u fazi iskrcavanja.

jom se pravilnom procjenom i rješenjem uspješno izvršava zadatak u cjelini. To su: vrijeme, sektor (zona) ubacivanja i način obezbjeđenja i prevoženja snaga KoV morem.

Vrijeme ubacivanja. Procjenu vremena potrebno je izvršiti s operativno-taktičkog stanovišta, kao prostora i kao astronomske i meteorološke faktora. Određivanje »D« i »Č« ubacivanja zavisno je od opšte operativne zamisli predstojeće operacije na frontu. Kada se ubacivanje izvodi u okviru predstojeće napadne operacije, što će biti najčešći slučaj, nužno je sinhronizovati početak, odnosno tok operacije koje izvode operativne jedinice s fronta na odgovarajućim pravcima, sa dejstvima ubačenih i partizanskih jedinica. U tom slučaju »D« ubacivanja se određuju prema planiranom »D« napada glavnih snaga na frontu, odnosno na onom pravcu prema kojemu treba da usmjere svoje dejstvo i ubačene jedinice. »D« za snage koje se ubacuju može da se poklapa, ali ne mora, sa »D« snaga koje s fronta učestvuju u operaciji. To će zavisiti od više elemenata, kao na primjer: od operativno-taktičke dubine teritorije na koju se ubacuju jedinice iza glavnih položaja neprijateljevog fronta; od udaljenosti te teritorije od obalnog ruba i vremena koje je potrebno ubačenim jedinicama da stignu i zauzmu početne položaje za dejstvo; od predviđenog tempa napredovanja glavnih snaga na odgovarajućem pravcu; od karaktera zadatka koji ubačene snage izvršavaju (da li njihovo dejstvo prethodi ili je usklađeno sa početkom dejstava s fronta) itd.

Imajući u vidu navedene momente, osnovno načelo kojim bi se trebalo rukovoditi jeste da u odnosu na plan i tempo napredovanja glavnih snaga primorskog fronta, ubačene snage ne dođu ni suviše rano, ni suviše kasno na teritoriju gdje će, odnosno odakle će početi da dejstvuju. I jedno i drugo (slično desantu) može dovesti u pitanje izvršenje zadatka ubačenih jedinica, odnosno negativno uticati na cijeli tok odvijanja operacije.

U slučaju preranog ubacivanja gubi se efekat iznenađenja, protivniku se pruža mogućnost da izdvoji odgovarajuće snage za napad na ubačene jedinice, da se blagovremeno pregrupiše i promijeni borbeni poredak koji će mu najbolje odgovarati za predstojeću operaciju i tako dolazi u pitanje opstanak i dejstvo ubačenih jedinica. Time se sopstvene snage na glavnom pravcu napada lišavaju blagovremene pomoći udarom iz pozadine u momentu kada je najpotrebnija. Prekasno ubacivanje može dovesti do toga da ubačene snage udare u prazno, odnosno da se na predviđenim položajima sretnu sa već pristiglim rezervama protivnika ili sa snagama koje su izvučene s fronta radi posjedanja i uređivanja položaja, prije nego se ubačene snage organizuju i utvrde sadejstvo sa partizanskim jedinicama i pripreme za borbu. U takvom slučaju ubačene jedinice mogu doći u situaciju da same budu iznenađene, da se brane umjesto da napadaju.

Zbog toga su dobra procjena, određivanje i sinhronizovanje vremena za ubacivanje sastavni dio opšte procjene, utvrđivanja ideje manevra i cilja ubacivanja, a to vrši komanda koja rukovodi operacijom. Utvrđen »D« ubacivanja snaga morem koje se, razumljivo, temelji na unaprijed procijenjenim realnim mogućnostima, služi kao osnov za sve proračune pri planiranju dejstava.

Pošto je ubacivanje uslovljeno nizom radnji koje treba blagovremeno, brzo i što skrivenije pripremati i sprovesti, treba izbjegavati da se, bez naročito opravdanih razloga, mijenja utvrđen »D« ubacivanja. Ako bi se ubacivanje izvodilo znatno ranije u sklopu opštih priprema za stvaranje »obrnuto« fronta u pozadini protivnika, ne bi se postavljao zahtjev da se »D« ubacivanja neposredno uskladi s početkom dejstava s fronta. U tom slučaju »D« ubacivanja je uslovljen prvenstveno situacijom na moru i obali, kao i mogućnostima partizanskih snaga da obezbijede prihvat i povoljne uslove za razvoj ubačenih jedinica.

Za utvrđivanje »Č« ubacivanja, veoma značajna je i procjena astronomskog i hidrometeorološkog faktora. Na primjer, pri organiziranju većeg desanta važno je ocijeniti prednosti koje daje noć (pruža mogućnosti iznenađenja i smanjivanja efikasnosti vatre branioca), a koje dan (omogućuje efikasnost vatrene podrške s mora i kopna). Zato se po pravilu najveći broj desanata iskrcavao u zoru, nešto prije ili neposredno po svitanju. Pošto prilikom ubacivanja otpada podrška (kao i helikopterski desant, jer se radi o ubacivanju snaga s mora), moment iznenađenja i ostali uslovi za prebacivanje ubačenih snaga ostaju najvažniji faktori pri procjeni i utvrđivanju »Č«.

Bilo bi najpovoljnije da se ukrcavanje, prevoženje morem i iskrcavanje na obalu (ubacivanje) vrše isključivo noću, pri što slabijoj vidljivosti. Pri tom treba težiti da ostane dovoljno noćnog vremena za sređivanje i prebacivanje ubačenih jedinica preko ugroženih sektora i komunikacija koje neprijatelj kontroliše. Noć pruža veće mogućnosti za maskiranje pokreta, izbjegavanje borbe, otežava otkrivanje i intervenciju na moru, odnosno do dolaska na odgovarajuću teritoriju. Naime, treba težiti da se snage prije predviđenog dejstva uopšte ne angažuju, da ih neprijatelj ne otkrije — ili ne bar njihovu jačinu — do momenta angažovanja prema planu operacije.

Ovo su teorijski maksimalno zadovoljavajući uslovi koji će se, razumljivo, u praksi vrlo teško i rijetko postići. Oni će zavisiti od niza faktora koji će usloviti i određene kompromise u rješavanju. Neki od tih faktora su: godišnje doba, dužina noći i meteorološko-astronomski uslovi; udaljenost polazne osnovice do sektora iskrcavanja (ubacivanja); brzina snaga koje vrše prevoženje; odnos i međusobni položaj snaga obezbjeđenja i neprijateljskih snaga na moru; udaljenost objekta na kopnu na koje se prebacuju ubačene jedinice od sektora ubacivanja; pokretljivost ubačenih jedinica na kopnu (koja zavisi od opreme, komunikativnosti itd.). Između niza navedenih faktora prilikom odlučivanja o »Č« ubacivanja, u praksi će se polaziti od onih koji će zadovoljiti što povoljnije uslove, prvenstveno sa stanovišta obezbjeđenja prevoženja morem i iznenadnog, odnosno neopaženog ubacivanja snaga preko obalnog ruba, jer je ovo najrizičniji moment u izvođenju ovakvih dejstava.

Zbog navedenih razloga, procjenu faktora koji utiče na »Č« ubacivanja i njegovo konkretno određivanje najnormalnije je da vrši mornarička komanda koja odgovara za izvršenje pomorskog dijela zadatka.

Sektor i rejon ubacivanja. Izbor sektora⁸ zavisi od taktičke situ-

⁸ Pod pojmom sektor u ovom članku podrazumijeva se širi dio obalnog ruba, na kome se odabiraju uži rejon i mjesta iskrcavanja, odakle se jedinice ubacuju na određenu prostoriju u pozadini fronta.

acije na obali i zamisli za predstojeću operaciju na kopnom dijelu primorskog fronta. Osnovni element za procjenu i odluku o sektoru ubacivanja, pored taktičke situacije na obali, jeste njegov geografski i operativno-taktički položaj prema frontu protivnika i operativnoj prostoriji u unutrašnjosti kopna na koju se ubacuju snage. To znači da je za uspjeh ubacivanja nužno odabrati sektor gdje ima slabo branjenih i kontrolisanih rejlona za iskrcavanje, odakle će ubačenim jedinicama biti najpovoljnije da se najbrže i najbezbjednije prebace na predviđenu teritoriju u operativnoj dubini protivnika, sa koje mogu najuspješnije da počnu i razvijaju predstojeća dejstva. Od dubine navedene teritorije u pozadini fronta uglavnom će zavisiti i udaljenost sektora ubacivanja od dijela njegovog primorskog fronta koji se naslanja na obalni rub.

Procjenu i odlučivanje o širem sektoru ubacivanja vrši komanda koja planira operaciju i donosi odluku za ubacivanje snaga, zajedno sa mornaričkom komandom koja je odgovorna za pomorski dio zadatka (ako je komandovanje na principu sadejstva) ili zajednička (združena) komanda koja rukovodi operacijom na primorskom krilu i svim dejstvima na pomorskom vojištu. Odabiranje užih rejlona i mjesta na obalnom rubu, preko kojih će se iskrcavati i ubacivati, obično je stvar brižljive procjene mornaričke komande (odnosno mornaričkog dijela združene komande) koja je odgovorna za ubacivanje s mora.

Normalno je poći od pretpostavke da će se iskrcavati na neuređenom dijelu obale, van luka i pristaništa (njih će protivnik braniti sredstvima stacioniranih objekata i takvim snagama da bi se ubacivanje moralo vršiti pod borbom, a to bi onda bio desant). Ova činjenica će uvijek stvarati određene probleme za izbor rejlona i mjesta iskrcavanja koji se moraju za svaku situaciju konkretno rješavati.

Procjena mora da pokaže koji rejloni pružaju najpovoljnije uslove za ubacivanje, imajući u vidu slijedeće faktore: vrstu i opremu brodova kojima se prevozi i iskrcava; utjecaj vremenskih uslova; mogućnosti obezbjeđenja za vrijeme iskrcavanja, tj. najlakšu izolaciju i zaštitu od dejstava s mora i kopna⁹, polazeći od geografskih uslova, udaljenosti protivnika i karaktera sopstvenih obezbjeđujućih snaga; opasnosti od napada iz vazduha s klasičnim i nuklearnim sredstvima, itd. Pored toga, uslovi treba da omoguće najbrže iskrcavanje svih jedinica, kako bi se izbjeglo nagomilavanje snaga na uskom prostoru na obali i ubačenim jedinicama ostavilo što više vremena za pokrete na kopnu u toku iste noći.

Kad god postoje povoljni uslovi treba određivati više rejlona iskrcavanja, a unutar njih više mjesta nego što je to stvarno potrebno. Ovo radi toga da se u toku izvršenja zadatka, ovisno o nepredviđenim okolnostima, omogući komandantima brodova, odnosno grupa brodova, da promijene rejlone (mjesta) za ubacivanje, a da to ne dovede do poremećaja u tempu i redoslijedu iskrcavanja. Mora se voditi računa da eventualna promjena rejlona i mjesta iskrcavanja ne prouzrokuje veće

⁹ Ovo na kopnu mogu vršiti partizanske i teritorijalne ili dijelovi ubačenih jedinica, koje se prvo iskrcaju i obrazuju borbenu osiguranje za iskrcavanje ostalih snaga.

promjene u borbenom poretku i upotrebi snaga koje vrše borbeno obezbjeđenje za vrijeme prevoženja i iskrcavanja. Osim toga, sa stanovišta obezbjeđenja iz vazduha, prvenstveno od napada nuklearnim sredstvima, nameće se potreba da se u okviru izabranog sektora ubacivanja predvidi dovoljan broj rejona i mjesta na takvoj međusobnoj udaljenosti koja će do najveće moguće mjere umanjiti opasnost od najvjerojatnijeg napada, prvenstveno nuklearnih. Jako razučena obala pruža povoljne uslove za izbor takvih rejona i mjesta iskrcavanja, kao i za zaštitu.

Prevoženje i obezbjeđenje prevoženja morem. To spada, uključujući obezbjeđenje ukrcavanja i iskrcavanja, prvenstveno u nadležnost mornaričke komande. U najviše slučajeva, zavisno od toga kolike se snage ubacuju (puk, brigada, divizijska taktička grupa ili veće) i kakva je situacija na pomorskom vojištu, ovakav će zadatak neposredno ili posredno angažovati znatne snage ratne mornarice za prevoženje i razne vidove obezbjeđenja. Na osnovu zamisli i odluke komande operacije (koja uglavnom sadrži snage, cilj, vrijeme, sektor) pristupa se planiranju i pripremi za izvođenje ovog najsloženijeg dijela zadatka ubacivanja.

Polazeći od pretpostavke da ovakav zadatak treba da izvršava manja ratna mornarica, i to poslije pretrpljenih gubitaka u početnim odbrambenim dejstvima, razumljivo je što će to od nje tražiti izuzetna naprezanja. Ovdje će se sa tog stanovišta razmotriti neka principijelna pitanja. Prirodno je što se ne mogu obrađivati konkretna rješenja, jer će se razlikovati za svaki konkretan slučaj.

Kao prvo, za manje RM će se gotovo uvijek postavljati problem kvaliteta brodova za prevoženje, tj. brodova koji najbolje odgovaraju ovoj namjeni, a manje kao broskog prostora. Od vrste i kvaliteta brodova za prevoženje u dobroj mjeri će zavisiti i druga taktičko-operativna rješenja, kao na primjer: trajanje pomorskog dijela zadatka, mogućnost iznenađenja, mogućnost i način obezbjeđenja, korišćenje najpovoljnijih meteoroloških i astronomskih uslova i dr.

U eventualnom ratu biće sasvim nov i u praksi neispitan problem obezbjeđenja snaga na moru i za vrijeme ukrcavanja i iskrcavanja, zbog opasnosti od nuklearnog napada s mora i iz vazduha. Gotovo je negiran nekadašnji veliki značaj relativne prevlasti za određeno vrijeme i na određenom prostoru. U tom pogledu ne može se osloniti na iskustva bogate ratne prakse prevoženja i desanata u II svjetskom ratu.

Na bazi proučavanja karaktera dejstava i posljedica nuklearnih sredstava, može se doći do određenih, dosta vjerovatnih pretpostavki, da bi se u uskim morima, u bližem međusobnom dodiru protivnika na razučenom obalnom području, rat vodio prvenstveno klasičnim naoružanjem, uz eventualnu ograničenu upotrebu atomskih sredstava taktičkog karaktera.¹⁰

Međutim, potencijalna mogućnost upotrebe ovih sredstava mora biti stalno prisutna i ona će neposredno uticati na izvođenje svih po-

¹⁰ Zbog mogućnih posljedica na baziranje i život sopstvenih snaga, problema upotrebe po relativno malim pokretnim ciljevima, kao i zbog ekonomskih, političkih i drugih razloga.

kreta i grupisanje jačih snaga na moru i u rejonima baziranja, pogotovo kada se radi o pokretima morem borbenih jedinica i žive sile uopšte. Neminovan je sasvim drukčiji odnos prema vremenu i prostoru u svim taktičkim rješenjima, jer je sve veći arsenal taktičkih i nuklearnih hemijskih i bioloških sredstava kojim će najvjerovatnije (bilo iz sopstvene proizvodnje ili nabavkom od saveznika), u određenoj mjeri, raspolagati sve savremene armije u eventualnom ratu.

Na osnovu dosadašnjih teorijskih uopštavanja, poznatih mirnodopskih eksperimenata i primjene naučnih rezultata na ratnu vještinu, proizašli su neki principi na kojima treba da baziraju određena rješenja.

Iako se svim vidovima zaštite mora pokloniti najveća pažnja, ipak se na njen efekat danas, za razliku od prošlog rata, ne može sigurnije računati. Savremena ratna sredstva su takve prirode da je njima lakše udariti i vratiti udarac, nego se od njih zaštititi. Zbog toga će biti nužno pribjegavati mjerama koje treba da otežaju, ili do najveće mjere umanje posljedice upotrebe savremenih NHB-sredstava. Treba izbjegavati koncentracije većih snaga na kopnu i brodova na moru i u lukama za vrijeme pripreme i ukrcavanja; ukrcavanje vršiti na više mjesta (rastresito) i dalje od važnijih vojnih i privrednih objekata; za vrijeme prevoženja izbjegavati veće i sporije grupacije brodova (tzv. konvojiranje) i uopšte upotrebu većih transportnih brodova, posebno za prevoženje žive sile; organizovati rastresito i brzo iskrcavanje na obalu, u više rejona i na više mjesta, u koje će brodovi pristizati paralelnim ili konvergentnim pravcima (ako je to nemoguće, onda sukcesivno, u proračunatom razmaku vremena), bez zadržavanja i nagomilavanja ispred i u rejonu iskrcavanja (ovo je znatno lakše kod ubacivanja nego kod desanta, zbog iskrcavanja na nebranjenu obalu); iskrcavati kompaktne manje taktičke jedinice (grupe) sa opremom koje će biti sposobne da se samostalno prebacuju i kreću na teritoriji na koju se ubacuju ili da izvršavaju zadatke osiguranja ostalih snaga. Naravno, potrebne su i druge poznate i u praksi oprobane mjere i radnje, kao što su: maskiranje priprema i pokreta, dezinformisanje protivnika, aktivna dejstva za vezivanje snaga, razne vrste i mjere obezbjeđenja i dr.

Sve dok se krećemo u oblasti teorije u primjeni odgovarajućih mjera i radnji, analizirajući samo zaštitu od NHB-sredstava, problem može da izgleda relativno jednostavan. Ali, rat će se voditi istovremeno i svim poznatim sredstvima, uključujući i sve savršenija klasična. Zato ostaju svi već poznati problemi u odbrani od napada površinskih brodova, podmornica, diverzanata, minskog oružja i avijacije. Odbrana od ovih sredstava se prvenstveno zasnivala na većoj koncentraciji snaga za odbranu i objekata koje treba braniti, na sužavanju zone odbrane na manji prostor (na osnovu čega se pojavilo konvojiranje, izgradnja i zaštita baza, luka itd.). Kao što vidimo, to je sasvim suprotno principima koje je izbacila teorija odbrane u nuklearnim uslovima. To je ozbiljna protivvrječnost u rješavanju problema obezbjeđenja pokreta na moru, koju je vrlo teško uskladiti.

Za relativno mala mora, kratke pravce dejstva i jače razučena područja, izlaze iz ove protivvrječnosti teorija savremene vojnopomorske vještine mora tražiti u više pravaca:

prvo, organizacijom odbrane i prikriivanjem određenih zona i pravaca prevoženja i rejona iskrčavanja, izolacijom i stvaranjem tektičke prevlasti za odbranu od klasičnih dejstava u određenom vremenskom periodu, u tolikoj mjeri da se onemogućí prodor jačih snaga neprijateljskih površinskih brodova, do brodova koji vrše prevoženje;

drugo, da komanda po čijoj se odluci i planu ubacuju snage, odnosno najviša operativna komanda na pomorskom vojištu, preduzima niz mjera, dejstava i radnji, sinhronizovano sa zadatkom ubacivanja, u cilju šireg posrednog obezbjeđenja. Ta djelatnost obuhvata: što efikasnije operativno izviđanje na cijelom pomorskom vojištu, radi obezbjeđenja od svake iznenadne pojave i pregrupisavanja neprijateljskih pomorskih snaga koje bi mogle ugroziti prebacivanje i ubacivanje; organizaciju demonstrativnih i stvarnih dejstava partizanskih, diverzantskih i drugih jedinica i grupa i avijacije, na objekte osmatračkog sistema, komunikacije i snage na moru i kopnu; dejstva podmornica i prepada površinskih snaga; polaganje minskih prepreka; dejstva pomorskih diverzanata, radi slabljenja, angažovanja i dezorganizovanja snaga protivnika na moru, čime se olakšava zadatak snagama koje neposredno izoluju zonu prevoženja i iskrčavanja;

treće, da se prevoženje i ubacivanje vrše po mogućstvu u takvim vremenskim i astronomskim uslovima koji najviše otežavaju dejstva neprijateljeve avijacije, izviđanje i otkrivanje na moru;

četvrto, da se za prevoženje upotrebljavaju brzi i relativno mali brodovi koji su nepogodni ciljevi za napad podmornica i aviona, brodovi malog gaza i što manjeg magnetskog polja (demagnetizovani); da se odabiraju rute preko takvih dubina na kojima je najmanja opasnost od minskih prepreka. Pored toga, bilo bi vrlo povoljno da brodovi koji prevoze imaju i odgovarajuća sredstva za sopstvenu odbranu od klasičnog napada pojedinačnih aviona i manjih površinskih brodova koji bi se eventualno uspjeli probiti do zone prevoženja i iskrčavanja, kao i opremu za NHB-zaštitu.¹¹

I najzad, jedan od važnih uslova za uspjeh ubacivanja je iznenađenje. Nužno je preduzimati razne mjere koje će protivniku otežati ili onemogućiti otkrivanje namjera i cilja dejstva (grupisanje snaga na kopnu, brodova, pripreme za ubacivanje, zaštitu podataka na osnovu kojih bi njegova obavještajna služba mogla izvući odgovarajuće zaključke itd.). Od izvanrednog je značaja postići takav stepen iznenađenja da protivnik nema vremena za pregrupisavanje svojih snaga i efikasna protivdejstva na moru, kao i za organizaciju odbrane na odgovarajućem sektoru gdje se ubacuje. Zbog toga treba izbjegavati veće pokrete i upadljive pripreme na sopstvenoj operacijskoj osnovici, ili ih izvoditi maskirano i na način koji će neprijatelja dezinformisati i navesti na pogrešne zaključke. Iako bi, na primjer, sa gledišta brzine izvršenja zadatka, bilo povoljnije da se snage KoV i brodovi privuku i nađu na polaznoj osnovici koja je najbliža sektoru ubacivanja, ipak će se često odustati od toga. Da ne bi došlo do otkrivanja namjera, nekad će biti nužno da se jedan dio snaga (a možda i sve) drži znatno

¹¹ Brodovi koji bi približno zadovoljili sve ove uslove najbolje bi odgovarali i za izbjegavanje (umanjivanje) i NHB-opasnosti (manevar, pokretljivost, brzo reagovanje na promjene situacije, oprema, obučenost itd.).

dalje. Sinhronizovanjem pokreta prema vremenu ukrcavanja i različitim brzinama prevoženja treba obezbijediti iskrcavanje u isto vrijeme, odnosno prema predviđenom planu, pri čemu se najbrži brodovi koriste za prevoženje najudaljenijih jedinica.

Prema tome, može se zaključiti da je ubacivanje jačih snaga KoV morem odvojen, relativno samostalan dio operacije, iako snage koje se ubacuju nemaju samostalnu operativnu ulogu. Isto tako je izvjesno da mala ratna mornarica (još ako je pretrpjela znatne gubitke u prethodnim dejstvima) neće moći da optimalno zadovolji sve ove zahtjeve koji proističu iz savremenog karaktera rata na moru. Čak ni veće RM (izuzev dvije najjače pomorske sile) ne mogu da grade i drže dovoljan broj brodova uske specijalne namjene (na primjer, najsavremenije desantne brodove) koji bi u najvećoj mjeri mogli da zadovolje navedene zahtjeve prevoženja i ubacivanja. Zbog toga će manje RM morati da rješavaju ovakve zadatke u težim uslovima, skromnijim materijalnim sredstvima, vjerovatno sa više rizika, nastojeći da to kompenziraju maskiranjem, iznenađenjem, smjelošću i vještim korišćenjem svih slabosti i neminovnih grešaka koje će činiti neprijatelj. Moraće, takođe, da pribjegavaju improvizacijama i kombinacijama u korišćenju raznih vrsta brodova, uključujući i manje ratne za brza i najudaljenija prevoženja, kad ne budu imale druge odgovarajuće brodove.

Upotreba ratnih brodova različitih vrsta i za druge zadatke osim osnovne namjene, bila je u prošlom ratu redovna praksa svih, pa i najvećih RM. Ta iskustva i ekonomski razlozi bitno su uticali na poslijeratnu izgradnju savremenih manjih ratnih brodova koji imaju višestruku namjenu. Na primjer, mali, brzi, dobro naoružani ratni brodovi imaju niz prednosti pri prebacivanju i ubacivanju snaga morem (kako zbog opasnosti od nuklearnog udara, tako i za izbjegavanje napada i odbranu iz vazduha, od površinskih brodova, podmornica, mina i diverzanata). Međutim, pri tom se pojavljuje niz taktičko-tehničkih problema: ograničena mogućnost ukrcavanja snaga, a posebno vozila i teže opreme i oružja, teškoće i opasnosti pri pristajanju i iskrcavanju na neizgrađenu obalu, i dr. Pored toga, angažovanje ratnih brodova za prevoženje za određeno vrijeme slabi snage za ostale zadatke neposrednog obezbjeđenja zone prevoženja i sektora iskrcavanja, kao i za dejstva u okviru posrednog obezbjeđenja za vrijeme ubacivanja.

Bez obzira na rješenja koja bi proizašla iz konkretnog odnosa snaga, materijalne i opšte situacije, sasvim je sigurno da bi u datom momentu težište upotrebe snaga RM i njenog cjelokupnog angažovanja bilo ubacivanje jačih snaga KoV morem u pozadinu neprijateljskog fronta. U ovakvom zadatku, radi uspjeha planirane operacije na kopnu, mora se posebno prilagoditi upotreba svih raspoloživih snaga RM. Zato će se i odgovarajući ratni brodovi, bez obzira na njihovu osnovnu namjenu i mogućnost adekvatnije upotrebe sa gledišta taktičko-tehničkih karakteristika, upotrijebiti na način koji će snagama kopnene vojske stvoriti najbolje i najbezbednije uslove za prebacivanje na obalni rub, odnosno, da se u punoj borbenoj spremnosti ubace na određenu operativnu prostoriju. Tom cilju se moraju u datom momentu podrediti sve odluke i rješenja.

Ubacivanje jačih snaga KoV morem u operativnu dubinu neprijateljskog fronta je obilazni manevar koji može biti vrlo značajan za uspjeh napadne operacije na primorskom krilu u cjelini. More i odgovarajuće snage RM pružaju mogućnosti da se ovakav manevar u pogodnoj taktičko-operativnoj situaciji izvede vrlo brzo i uspješno.

Ako napadnuta zemlja uspije da odbrani i zadrži znatan dio svoje operacijske osnovice na primorskom frontu, sa odgovarajućim efektivima ratne i trgovačke flote, vrlo je vjerovatno da će se stvoriti realni uslovi za ovakvo njihovo angažovanje. Na taj način i skromnije snage ratne mornarice mogu dati krupan doprinos, ne samo za stabilnost odbrane na primorskom frontu i zaštitu primorskog krila s mora, nego i za uspješno izvođenje ofanzivnih dejstava na velikoj dubini primorskog operativnog pojasa.

Zadatak ubacivanja morem je vrlo složen. Bez obzira na sve pripreme i mjere opreza, pomorsko vojište i karakter snaga koje na njemu djeluju mogu uvijek usloviti znatan rizik. Zbog toga komanda koja odlučuje i planira ovakvu upotrebu snaga, a posebno pomorska komanda koja prima na sebe najveću odgovornost u realizaciji ovakve zamisli, mora nastojati da sve pripreme (operativno-taktičke, tehničke, materijalne, obuku i dr., pri čemu i mirnodopska obuka ima veliki značaj) izvrši sistematski i detaljno, da do najvećeg mogućeg stepena predvidi i precizira postupke, ostavljajući što manje pitanja slučaju i snalaženju u toku izvršenja. Pri ovom se nikako ne misli na oduzimanje inicijative mornaričkom komandovanju u toku izvršenja zadatka — koja je na moru od naročitog značaja u taktičkim postupcima — nego na takvu njegovu pripremu, orijentaciju i stvaranje operativno-taktičkih uslova, da izvršioce ne može ništa iznenaditi ni spriječiti u izvršenju zadatka.

Ovakav manevar je u svakom slučaju manje rizičan od pomorskog desanta i ubačene snage će moći u najviše slučajeva odigrati sličnu, a često i veću ulogu u predstojećim dejstvima od desanta sa istim ili jačim snagama. Zato izgleda da bi svaka mornarica i armija, u dinamici napadnih dejstava na primorskom krilu, a posebno u ofanzivnim dejstvima, nastojale da iskoriste more i obalsko područje za ovakav manevar.

Kapetan bojnog broda
Dušan MILJANIĆ